

Magyarok kisebbségben és útban az Európai Unió felé

Szépen felhizlalt második számunk első része az MTA Kisebbségkutató Intézet 2001. május 30–31-én megrendezett konferenciájának anyagát közli A. Gergely András (vendég)-szerkesztésében. Az öt tematikus egységbe sorolt 33 tanulmány három kutatási program eredményeit összegzi, a lokális identitást és a helyi interetnikus viszonyokat helyezve a vizsgálódások homlokterébe. A konferencia címe is jelzi a rurális és urbánus környezetben élő magyar nemzetrészek életvezetésében, identitásában kimutatható különbségeket: míg a kistelepülésen élő magyar közösségek lélekszámban folyamatosan gyarapodnak, addig a közepes- és nagyvárosokban – mind a „belső”, mind a „külső” identitásjegyeket tekintve – egyre inkább beszűkülnek. Ezt a kontrasztos képet rontja, hogy az etnikai kontaktuszónákban, az egyre nagyobb területre kiterjedő szórványvidékeken a falusi magyar népesség aránya is csökken. A tanulmányok egyik fontos csoportja azokra a folyamatokra koncentrál, amelyeket az elmúlt tíz év hatalmas méretű társadalmi változásai idéztek elő az etnikai viszonyokban. Ennek negatív hatásai mellett többen vizsgálták a helyi hagyományok, a regionális fejlesztési programok életre keltésének etnikai-nyelvi kisebbségi öntudatot erősítő, sőt a kulturális hatások megvédését biztosító rendeltetését.

A jelen szám második része mutatja a *Kisebbségkutatás* megszokott arculatát. Négy tanulmány is foglalkozik az Európai Unió és a kisebbségek kapcsolatrendszerével, amelyet elsősorban Magyarország várhatóan közeli tagfelvétele indokol. Tekintettel arra, hogy mind a kisebbségvédelem, mind a közösségi csatlakozás talpköve a jogrend, ezért ehelyütt Szajbély Katalin – Tóth Judit tanulmányából emeljük ki a következő gondolatot. A kisebbségek jogi helyzetét és védelmét az Unióban háromféle jogi eszközzel rendezik:

- a) Közvetlen kisebbségvédelmi normákkal – csekély sikerrel;
- b) Közvetett módon, amely különösen a diszkrimináció, a rasszizmus tilalmában a kulturális sokszínűség fenntartásában, az egyenjogúság biztosításában ölt testet;
- c) A kettő kombinációjával, amelyet a csatlakozni kívánó országok számára alakítanak ki, amelynek haszonélvezői a nemzeti és etnikai kisebbségi polgárok lesznek elsősorban.

A további tanulmányok közül kiemelésre kívánkozok Niederhauser Emil *Felvilágosodás és nemzeti mozgalom Kelet-Európában*, valamint Pomogáts Béla *Két és fél millió magyar szórványban* című tanulmánya. Az első tanulmány a felvilágosodás eszmetartalmának rendkívül erős hatását dokumentálja az egyes kelet-európai népek és országok nemzeté válási folyamataira, a második pedig arról az eróziós folyamatról értekezik, amely révén a magyarság kárpát-medencei etnikai határai egyre inkább beszűkülnek és a népességből a két és fél milliányi szórvány-magyarság fenyegetettsége a legsúlyosabb.

Budapest, 2002. május 8.

Cholnoky Győző